

บทที่ ๖

สรุปผลการวิจัย ปัญหาการวิจัย และข้อเสนอแนะ

จากการศึกษา บทบาทของพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ กับการพัฒนาสังคม สรุปผลได้ว่า พระสงฆ์ในกลุ่มตัวอย่างของการศึกษา มีบทบาทในการพัฒนาสังคมหลายด้านรวมกัน โดยมีการเข้าไปสอนหนังสือแก่นักเรียนในสถานการศึกษา การสงเคราะห์ประชาชน และการเผยแพร่ธรรมะ ในขอบเขตที่ประสงค์พึงจะกระทำได้ นอกจากนี้ยังเห็นว่าพระสงฆ์อาจมีบทบาทเพิ่มขึ้นได้มากตามโอกาส และคิดว่าประชาชนจะเห็นด้วย และให้การสนับสนุนให้พระสงฆ์แสดงบทบาทในการพัฒนาสังคม

วิธีการศึกษาข้อมูล โดยการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ การสัมภาษณ์ (Interview) และใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นกลางที่สุด ในเรื่องของบทบาทในการพัฒนาสังคม โดยผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ในการวิจัยไว้ 3 ประการคือ

1. เพื่อต้องการทราบว่า พระสงฆ์ที่สอนหนังสือในสถานการศึกษา มีบทบาทในการพัฒนาสังคมหรือไม่
2. เพื่อต้องการทราบผลการปฏิบัติงานของพระสงฆ์ ในการสงเคราะห์ประชาชนว่ามีบทบาทในการพัฒนาสังคมอย่างไร
3. เพื่อต้องการทราบว่าพระสงฆ์ที่เผยแพร่ธรรม มีบทบาทในการพัฒนาสังคม มากกว่าพระสงฆ์ที่ไม่ได้เผยแพร่ธรรมหรือไม่

ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานไว้ ๘. ข้อคือ

1. พระสงฆ์ที่สอนหนังสือในสถานการศึกษา มีบทบาทในการพัฒนาสังคมมากกว่าพระสงฆ์ที่ไม่ได้สอนหนังสือในสถานการศึกษา
2. พระสงฆ์ที่ปฏิบัติงานด้านสงเคราะห์ประชาชน มีบทบาทในการพัฒนาสังคม มากกว่าพระสงฆ์ที่ไม่ได้สงเคราะห์ประชาชน

3. พระสงฆ์ที่เผยแผ่ธรรม มีบทบาทในการพัฒนาสังคม มากกว่าพระสงฆ์ที่ไม่ได้เผยแผ่ธรรม

ผลจากการศึกษาพบว่า บทบาทในการสอนหนังสือของพระสงฆ์ในสถานการศึกษามีตัวแปรที่สำคัญที่มีผลต่อการสอนหนังสือ 3 ประการ คือ อายุ พรรษา การศึกษาทางโลก การศึกษาทางธรรม เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้คือ

สมมติฐานข้อที่ 1 พระสงฆ์ที่สอนหนังสือในสถานการศึกษามีบทบาทในการพัฒนาสังคมมากกว่าพระสงฆ์ที่ไม่ได้สอน

ข้อมูลสนับสนุนว่าพระสงฆ์ที่สอนหนังสือ มีบทบาทในการพัฒนาสังคม จากการนำตัวแปรมาสัมพันธ์กันพบว่า อายุ มีความสำคัญต่อบทบาทการสอนหนังสือ กล่าวคือ พระสงฆ์ที่มีอายุมาก มีบทบาทในการสอนหนังสือมาก ความแตกต่างดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Sig = 0.035) ระดับพรรษา มีความสำคัญต่อบทบาทการสอนหนังสือ กล่าวคือ พระสงฆ์ที่มีระดับพรรษามาก มีบทบาทในการสอนหนังสือมาก ความแตกต่างดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 (Sig = 0.001) การศึกษาทางโลก มีความสำคัญต่อการสอนหนังสือ กล่าวคือพระสงฆ์ที่มีการศึกษาทางโลกสูง มีบทบาทในการสอนหนังสือมาก ความแตกต่างดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (Sig = 0.036) การศึกษาทางธรรม มีความสำคัญต่อบทบาทการสอนหนังสือกล่าวคือ พระสงฆ์ที่มีการศึกษาทางธรรมสูง มีบทบาทในการสอนหนังสือมาก ความแตกต่างดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 (Sig = 0.045)

ในการสอนหนังสือ มีการเน้นความเข้าใจในสิทธิและหน้าที่แก่ประชาชน ร้อยละ 87.3 นอกจากนี้ ยังมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับสถานการศึกษามาก นอกเหนือจากการสอนหนังสืออีกถึงร้อยละ 31.3 ส่วนลักษณะงานที่เกี่ยวข้องกับสถานการศึกษามาก โดยการเป็นเจ้าหน้าที่ดูแลสถานที่ และเป็นเจ้าหน้าที่ธุรการ มีร้อยละ 8.7 รองลงมาคือเป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายกิจกรรมนักเรียน ร้อยละ 4.0 พระสงฆ์ที่มีพรรษามากจะมีกิจกรรมด้านให้การศึกษาเพิ่มขึ้นตามพรรษาเพิ่มขึ้น ซึ่งหน้าจะเป็นเพราะเมื่อวัยวุฒิหรือคุณวุฒิสูงขึ้น ก็มีความชำนาญและประสบการณ์มากขึ้น ส่วนกลุ่มที่มีพรรษาน้อยมีหน้าที่และกิจกรรมน้อยกว่า น่าจะเป็นเพราะกำลังอยู่ในระยะเวลาในการศึกษาหาความรู้ เพื่อพัฒนาพื้นฐานของตนเองให้พร้อมก่อน ดังเช่นพระสงฆ์กลุ่มต่ำกว่า 5 พรรษา มีบทบาทน้อยกว่าพระสงฆ์กลุ่ม 5-10 พรรษา

และพระสงฆ์กลุ่มธรรมามากกว่า 10 ตามลำดับ และพบว่าพระสงฆ์ ที่มีพระมาสูงมีบทบาทในการพัฒนาสังคม ด้านการสอนหนังสือ แตกต่างกันโดยมีระดับสำคัญต่ำกว่าระดับ 0.05 (Sig = 0.001)

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม” ของเจียมพงค์ วงศ์ธรรม (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2519) พบว่า พระสงฆ์มีบทบาทเกี่ยวกับการอบรมศีลธรรมและศาสนา ในลักษณะที่พระสงฆ์เป็นผู้อบรมสั่งสอนเพื่อพัฒนาจิตใจของประชาชนด้วยการสอนให้ปฏิบัติ วิปัสสนากัมมัฏฐาน พัฒนา และมีส่วนร่วมในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาพระสงฆ์ให้นักเรียนมีความประพฤติเรียบร้อย มีระเบียบวินัย มีความอดทน และไม่สร้างปัญหาความเดือดร้อนให้กับสังคมส่วนรวม”

ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาสังคม ในด้านการสอนหนังสือ นั้นจะเห็นความสำคัญของพุทธศาสนากับการศึกษา ดังที่ นักทฤษฎีและผู้ทำการศึกษาทางด้านศาสนาและจริยธรรม ส่วนมากเชื่อว่า สาเหตุที่ทำให้พุทธศาสนิกชนหรือเด็กนักเรียน ให้ความสนใจทางด้านศาสนาและจริยธรรมแตกต่างกันมากขึ้นอยู่กับสถานภาพการณ์ในครอบครัว นับตั้งแต่สภาพทางกายและจิตใจ การปฏิบัติของบิดามารดาต่อพุทธศาสนาและพระสงฆ์ ซึ่งเด็กสังเกตเห็นและรับรู้มา อิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อเด็กนักเรียนก็คือ วิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กที่ได้รับจากผู้ปกครองนั่นเอง เพราะถือว่าบิดามารดา หรือญาติพี่น้องของผู้เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาส่วนมากเป็นผู้ที่เข้าร่วมกิจกรรมวันสำคัญกับวัดชลประทานรังสฤษฎ์เป็นประจำ ดังนั้นพระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันทะ) จึงดำริที่จะสร้างโรงเรียนขึ้นภายในวัด เพื่อให้พำนักเด็กนักเรียนที่มากับผู้ปกครองได้รับการอบรมสั่งสอนจากพระสงฆ์ ในด้านจริยธรรมและวิชาการต่าง ๆ ด้วย จึงสามารถทำให้พระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ มีบทบาทในด้านการสอนหนังสือแก่นักเรียน ได้สอนให้นักเรียนมีความกตัญญู มีความอดทน ขยัน และปฏิบัติตามระเบียบวินัยกฎหมายของบ้านเมือง ตามระบอบประชาธิปไตย เป็นบทบาทด้านหนึ่งของพระสงฆ์ในการสอนหนังสือต่อการพัฒนาสังคม

ในทางสังคมวิทยาจัดว่าครอบครัวเป็นสถาบันที่เล็กที่สุด และมีความสัมพันธ์กับสมาชิกในกลุ่มมากที่สุด ครอบครัวมีหน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ให้แก่สมาชิกในครอบครัว ตลอดจนอบรมให้เด็กรู้และปฏิบัติตามระเบียบประเพณีต่าง ๆ ตามบิดามารดาได้กระทำมา ครอบครัวจึงเป็นสถาบันแรกที่เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้บทบาทวัฒนธรรม บรรทัดฐานและระเบียบประเพณีต่าง ๆ ของสังคมที่ตนอยู่ มีส่วนทำให้เด็กเหล่านี้เป็นคนดี สามารถอยู่ร่วมกับสมาชิกอื่นๆ

ในสังคมได้อย่างปกติสุข ดังนั้นถ้าบิดามารดา เป็นผู้สนใจในเรื่องของศาสนา ก็ส่งบุตรหลานของตนเข้าศึกษาอบรม เพื่อให้พระสงฆ์อบรมสั่งสอนในโรงเรียนพุทธศาสนาวินายกซึ่งในวันหยุดราชการ ต้องการให้เด็กใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์โดยการศึกษา กับพระสงฆ์ ก็จะมีผลทำให้บุตรหรือสมาชิกในครอบครัว ได้รับประโยชน์จากการอบรมสั่งสอนของพระสงฆ์ตามไปด้วย

ผลการศึกษาพบว่าพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ มีบทบาทในการสอนหนังสือในสถานการศึกษา พบว่าส่วนมากสอนหนังสือในโรงเรียนพุทธศาสนาวินายก และโรงเรียนมัธยมศึกษาอื่น ๆ ที่ได้รับนิมนต์ให้ไปสอน โดยการสอนเน้นถึงสิทธิและหน้าที่ของประชาชนในสังคม การมีส่วนเกี่ยวข้องกับสถานการศึกษา ซึ่งสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับคณะครูอาจารย์และนักเรียน ซึ่งพระสงฆ์เป็นสื่อบุคคลที่คืออย่างหนึ่งในการสอนหนังสือ

สมมติฐานข้อที่ 2 พระสงฆ์ที่ปฏิบัติงานด้านสงเคราะห์ประชาชน มีบทบาทในการพัฒนาสังคมมากกว่าพระสงฆ์ที่ไม่ได้สงเคราะห์ประชาชน

จากการนำตัวแปรมาสัมพันธ์ด้านการสงเคราะห์ประชาชน พบว่า อายุ มีความสำคัญต่อการสงเคราะห์ประชาชน กล่าวคือพระสงฆ์ที่มีอายุมากมีบทบาทในการสงเคราะห์ประชาชนมาก ความแตกต่างดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติต่ำกว่า 0.05 (Sig. = 0.008) พรรษา มีความสำคัญต่อการสงเคราะห์ประชาชน กล่าวคือ พระสงฆ์ที่มีพรรษามากมีบทบาทในการสงเคราะห์ประชาชนมาก ความแตกต่างดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติต่ำกว่า 0.05 (Sig. = 0.001) การศึกษาทางโลก มีความสำคัญต่อการสงเคราะห์ประชาชน กล่าวคือ พระสงฆ์ที่มีการศึกษาทางโลกสูง มีบทบาทในการสงเคราะห์ประชาชนมากกว่าพระสงฆ์ที่มีการศึกษาทางโลกต่ำ ความแตกต่างดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติต่ำกว่า 0.05 (Sig. = 0.0003) การศึกษาทางธรรม มีความสำคัญต่อการสงเคราะห์ประชาชน กล่าวคือ พระสงฆ์ที่มีการศึกษาทางธรรมสูงมีบทบาทในการสงเคราะห์ประชาชนมากกว่าพระสงฆ์ที่มีการศึกษาทางธรรมต่ำ ความแตกต่างดังกล่าว มีนัยสำคัญทางสถิติต่ำกว่า 0.05 (Sig. = 0.011)

จากข้อมูลเกี่ยวกับบทบาทในการสงเคราะห์ประชาชนนั้น พบว่ามีการให้คำแนะนำทางจิตใจแก่ประชาชน ร้อยละ 90.0 และชักชวนประชาชนร่วมบริจาคทรัพย์ ช่วยเหลือแก่ผู้ประสบสาธารณภัยในเหตุการณ์ต่าง ๆ ร้อยละ 71.3 และชักชวนประชาชนร่วมบริจาคทรัพย์สร้างสาธารณประโยชน์ เพื่อสังคมส่วนรวม พบว่ามีร้อยละ 39.3 ส่วนในด้านการรักษาพยาบาลแก่ผู้ป่วยเบื้องต้นตามความสามารถมีร้อยละ 30.0 และออกเยี่ยมเยียนประชาชน พบว่ามี ร้อยละ 74.0

และจัดศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ พบว่ามีร้อยละ 25.3 และจัดสถานที่พักผ่อนภายในวัด พบว่ามีร้อยละ 76.7

Ralph M. Stogdill (1974) สรุปว่า ผู้นำในการสางเคราะห์ประชาชน ต้องเป็นผู้นำที่มีความสามารถด้านสติปัญญา มีความรับผิดชอบและเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคมมีความคิดริเริ่ม มีความพากเพียรพยายามเชื่อมั่นในตนเอง มีความตื่นตัวหยั่งรู้สถานการณ์ มีศิลป และมีความสามารถในการพูดชักจูงผู้อื่นให้คล้อยตาม จะเป็นที่นิยมชมชอบของบุคคลอื่น

พระราชวรณูณี (ประยูรช ปรุคโต, 2529) กล่าวว่า วัดคงเป็นแหล่งสังคมสงเคราะห์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของสังคมไทย ซึ่งการสงเคราะห์ดำเนินไปในชีวิตจริง อย่างไม่เป็นการเป็นงาน ไม่ต้องการลงทุน โดยเฉพาะไม่ต้องใช้งบประมาณของรัฐ เพราะทุนมาจากประชาชนเอง ตามที่เขาพอใจ ถ้าหากการนี้มอบให้รัฐในปัจจุบัน คงจะเป็นการเกินกำลัง ที่รัฐพร้อมทั้งองค์การสังคมสงเคราะห์ใด ๆ จะรับมือได้ ปัญหาอยู่ที่ว่าทำอะไรจะสร้างความรู้ความเข้าใจ เพื่อช่วยให้กิจการสังคมสงเคราะห์แบบนี้ได้ผลดียิ่งขึ้น ไม่ให้เขวและเกิดความสูญเปล่า

การที่พระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ปฏิบัติงานด้านสงเคราะห์ประชาชน และมีความรับผิดชอบในกิจการอันเป็นภาระหน้าที่ของพระสงฆ์ที่สมควรปฏิบัติ เพื่อช่วยเหลือสังคมในยุคปัจจุบัน และเป็นการปฏิบัติตาม สังคหวัตถุ 4 ซึ่งหมายถึง พระธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์สังคม เป็นธรรมอันยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคล และประสานบุคคลให้สามัคคีธรรมโดย "ทาน" เป็นหลักสำคัญยิ่งของพระธรรมนี้ สังคหวัตถุ 4 ประกอบด้วยคือ

1. ทาน หมายถึง การให้ทั้งวัตถุทานและธรรมทานคือ การเอื้อเพื่อเผื่อแผ่เสียสละ แบ่งปัน กำลังกาย กำลังใจ และกำลังทรัพย์ช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วยสิ่งของตลอดจนการให้ความรู้คำแนะนำสั่งสอนและให้โอกาสอันดีงามแก่คน

2. ปิยวาจา หมายถึง วาจาอันเป็นที่รักคือ การกล่าวคำสุภาพไพเราะอ่อนหวาน สมานสามัคคี กล่าวแต่วาจาอันก่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่กันด้วยเหตุผล เป็นหลักฐานจูงใจให้ประชาชนนิยมชมชอบ

3. ยัตถจริยา หมายถึง การประพฤติประโยชน์ คือการนำปัญญาให้เป็นประโยชน์และประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และมีความคิดในทางสร้างสรรค์สังคม ตลอดจนการแก้ไขปรับปรุงส่งเสริมในทางจริยธรรมด้วย

4. สมานัตตา หมายถึงการกระทำตนเสมอต้นเสมอปลายก็ดี ปฏิบัติตนสม่ำเสมอกับต่อบุคคลทั้งหลายก็ดี การร่วมทุกข์ร่วมสุขทั้งกายและใจโดยเสมอต้นเสมอปลายกับผู้อื่นในสังคมก็ดี ตลอดจนการวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะบุคคล สถานการณ์และสิ่งแวดล้อมถูกต้องเป็นธรรมทุกกรณี

ผลการวิจัยครั้งนี้ ตรงกับการศึกษาของ เจียมพงศ์ วงศ์ธรรม ปี 2519 เรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคม สรุปได้ การสงเคราะห์ประชาชนพบว่า พระสงฆ์เป็นผู้นำทางพุทธศาสนาโดยให้คำแนะนำแก้ปัญหาชีวิตและการพัฒนาจิตใจ สงเคราะห์ประชาชนด้วยการรักษาพยาบาลเบื้องต้น การจัดสถานที่ให้เป็นสถานที่พักผ่อนภายในวัด ทั้งยังเป็นผู้รักษาโรคอีกด้วย

นอกจากนี้ การศึกษาวิจัยยังตรงกับการศึกษาของเสาวลักษณ์ ขำนิล ในปี 2518 เรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมชุมชนในหมู่บ้านวังไผ่ และหมู่บ้านอู่ตะเภา จังหวัดชัยนาท ซึ่งสรุปได้ว่า พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์รวมจิตใจ และความร่วมมือของประชาชน ตลอดจนเป็นผู้นำชาวบ้านทั้งในด้านความรู้ ศิลธรรม และให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือแก่ประชาชน ปัจจัยสำคัญที่ทำให้ประชาชนมีความเชื่อมั่นศรัทธาในตัวพระสงฆ์ก็คือ ประชาชนมีความเห็นว่าพระสงฆ์เป็นบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ กล่าวก็คือ มีความบริสุทธิ์ สันโดษ มีความเสียสละ ความน่าเชื่อถือและเป็นผู้นำทางปัญญา เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเชิดชูฐานะในสังคมของพระสงฆ์ และช่วยรักษาความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์ และประชาชนให้เป็นไปอย่างใกล้ชิดได้ตลอดมา

ในด้านการสงเคราะห์ประชาชนของพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ได้กระทำแบบไม่มีระบบที่แน่นอน ส่วนมากจะกระทำตามพระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันตะ) เจ้าอาวาสมากกว่า เช่น การนำอาหารจำนวนมากที่ได้จากการบริจาคของประชาชนในวันสำคัญทางศาสนาและวันพระ เพื่อนำไปแจกแก่เด็กพิการทางสมองและปัญญาอ่อน ที่สถานสงเคราะห์เด็กพิการ ซึ่งเป็นแนวคิดของท่านพระธรรมโกศาจารย์ (ปัญญานันตะ) ซึ่งได้กระทำมาตลอด และมีแนวคิดที่จะสร้างห้องสมุดขึ้น เพื่อบริการประชาชน และปรับปรุงบริเวณวัดให้เป็นสถานที่พักผ่อน บริการแก่ประชาชน การชักชวนประชาชนร่วมบริจาคสร้างสาธารณประโยชน์ เช่นกรณีที่หลวงพ่อบุญญานันตะ เป็นประธานสร้างอาคาร 80 ปีปัญญานันตะ โรงพยาบาลชลประทาน ด้วยงบประมาณ 80 ล้านบาท และยังร่วมสร้างและชักชวนประชาชนสร้างสาธารณประโยชน์อื่น ๆ อีกมากมาย กิจกรรมด้านการสงเคราะห์นี้ มีสาเหตุมาจากภาวะผู้นำ Raymond J. Burby (1972) กล่าวไว้ว่า "ผู้นำคือ บุคคลที่สามารถชักจูงให้ผู้อื่นปฏิบัติตามด้วยความเต็มใจ ทำให้ผู้ปฏิบัติตามมีความเชื่อมั่น

ในตัวเอง สามารถช่วยคลี่คลาย ความตึงเครียดต่าง ๆ ลงได้ และนำกลุ่มให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้”

ผลจากการศึกษา พบว่า พระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์มีบทบาทพัฒนาสังคมในการ สงเคราะห์ประชาชน ประกอบด้วยการออกเยี่ยมเยียนประชาชน การชักชวนประชาชนร่วมบริจาค ทรัพย์ช่วยเหลือผู้ประสบสาธารณภัยต่างๆ การแนะนำทางจิตใจแก่ประชาชน การชักชวนประชาชน บริจาคทรัพย์สร้างสาธารณประโยชน์ การรักษาพยาบาลแก่ผู้ป่วยตามความสามารถ ปรับปรุงสร้าง สถานที่ภายในบริเวณวัดให้เป็นสถานที่พักผ่อนแก่ประชาชน และการจัดศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ในวัด เป็นบทบาทในการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ในฐานะพระสงฆ์เป็นผู้นำทาง ปัญญา และเป็นหน้าที่สำคัญที่พระสงฆ์กระทำเพื่อเชิดชูฐานะในสังคม ของพระสงฆ์ในปัจจุบัน

สมมติฐานข้อที่ 3 พระสงฆ์ที่เผยแผ่ธรรม มีบทบาทในการพัฒนาสังคมมากกว่าพระสงฆ์ ที่ไม่ได้เผยแผ่ธรรม

จากการนำตัวแปรมาสัมพันธ์กับ อายุ พรรษา การศึกษาทางโลก การศึกษาทางธรรม พบว่า อายุ มีความสัมพันธ์กับการเผยแผ่ธรรม กล่าวคือพระสงฆ์ที่มีอายุมากมีบทบาทในการเผยแผ่ ธรรมมาก ความแตกต่างดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติต่ำกว่า 0.05 (Sig. = 0.017) พรรษา ไม่มี ความสัมพันธ์กับการเผยแผ่ธรรม กล่าวคือ ระดับพรรษาไม่มีความสำคัญต่อการเผยแผ่ธรรม ความ แตกต่างดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติมากกว่า 0.05 (Sig. = 0.432) การศึกษาทางโลก ไม่มีความ สัมพันธ์กับการเผยแผ่ธรรม กล่าวคือ ระดับการศึกษาทางโลก ไม่มีความสำคัญต่อการเผยแผ่ธรรม ความแตกต่างดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติมากกว่า 0.05 (Sig. = 0.365) การศึกษาทางธรรม ไม่มีความ สัมพันธ์กับการเผยแผ่ธรรม กล่าวคือระดับการศึกษาทางธรรมไม่มีความสำคัญต่อการเผยแผ่ ธรรม ความแตกต่างดังกล่าวมีนัยสำคัญทางสถิติมากกว่า 0.05 (Sig. = 0.125)

ในด้านการเผยแผ่ธรรมนั้น ประกอบด้วยการออกจาริกเผยแผ่ธรรม ตามสถานที่ต่าง ๆ คิดเป็นร้อยละ 54.7 เผยแผ่ธรรมผ่านทางสื่อมวลชน พบว่ามีร้อยละ 26.0 เป็นที่น่าสังเกตว่า การ เผยแผ่ธรรมผ่านทางสื่อมวลชนนั้นน้อย เพราะโดยทั่วไปทางวัดชลประทานรังสฤษฎ์ จะมีหลวงพ่อบัณฑิตปัญญานันทะ เป็นผู้แสดงบทบาทนี้ส่วนมาก ส่วนพระสงฆ์รูปอื่น ๆ ก็จะทำหน้าที่อบรมประชาชน ภายในวัด ในวันหยุดและวันสำคัญทางศาสนา หรือบางครั้งจะมีประชาชนเป็นกลุ่มบริษัท สถานับ การศึกษา สโมสรการกุศล หรือห้างร้านเอกชนต่าง ๆ ได้นำพนักงานมาอบรมและปฏิบัติธรรม ที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ จะเป็นหน้าที่ของพระสงฆ์ภายในวัด ที่มีอาวุโส มีวิษุฒิและคุณวุฒิ ดำเนินการอบรมและฝึกปฏิบัติวิปัสณากรรมฐานด้วย ซึ่งมีผู้เข้ารับการอบรมครั้งละ 50-100 คน

ผลจากการศึกษาพบว่า การเผยแพร่ธรรมของพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ เป็นการบรรยายธรรมที่เป็นแนวคำสอนทั่วไป ประชาชนจะได้รับประโยชน์และนำไปปฏิบัติทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งสามารถสังเกตได้จากพฤติกรรม เช่นแนวคำสอนที่เป็นหลักธรรมที่สามารถอธิบายความจริงของชีวิตด้วยเหตุผล เช่นอริยสัจ 4 แสดงเหตุผลของทุกข์ รวมทั้งวิธีปฏิบัติให้พ้นทุกข์ หรือกฎแห่งกรรม คือการกระทำที่มีอิทธิพลต่อความเป็นอยู่ของมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย ซึ่งพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ สอนเน้นให้ประชาชนกระทำแต่ความดี ละเว้นความชั่วทั้งปวง ทำจิตใจให้สงบ มีเหตุผลในการแก้ปัญหาอันเกิดจากความทุกข์ทั้งปวง แนวคำสอนเหล่านี้ สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับสังคมปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม แนวคำสอนที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะประสบการณ์อันแท้จริง ที่สอนให้คนรู้จักตนเอง ตำรวจตนเอง รู้เท่าทันกายและจิตใจของตนเอง ไม่ให้มีความเชื่อมงายไร้สาระอันไม่ใช่มั่นแท้ทางพระพุทธศาสนา และต้องมีสติอยู่กับตัวเอง ไม่ประมาทในชีวิต ทำให้ผู้ปฏิบัติสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างสงบสุข

ปีวย อึ้งภากรณ์ (2530) กล่าวว่า ผลทางอ้อมของการสอนศาสนา ซึ่งในที่นี้มีได้หมายความว่า เป็นผลที่สำคัญยิ่งกว่าผลทางตรง ได้แก่ การปลูกฝังให้ผู้รับการสอนนั้นประพฤติดี มีธรรมจริยาวัตร รักษาศีล กล่าวปาป เป็นต้น เป็นโลกียธรรม คือธรรมะที่รักษาความดี ความงาม และความจริงไว้ในหมู่มนุษย์ ทำให้มนุษย์แต่ละคนที่ประพฤติตามคำสั่งสอนนั้น มีจิตใจผ่องแผ้วอยู่ร่วมกับผู้อื่นในครอบครัว และในหมู่มิตรสหายในวงการทำงานและในสังคมได้ โดยมีสันติคือความสงบและโดยมีสุข (ปีวย อึ้งภากรณ์, 2530)

จิรพรหม กาญจนจิตรา (2521) กล่าวว่า ผู้ที่มีภาวะการเป็นผู้นำ หมายถึง ผู้ที่มีความรู้เรื่องใดเรื่องหนึ่ง อันเป็นที่ต้องการในการดำเนินงานของกลุ่ม และสามารถใช้ความรู้นั้นช่วยนำกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ ผู้นำส่วนใหญ่จะมีบุคลิกภาพที่เด่นชัดมีความรู้ความสามารถเป็นพิเศษในชุมชนหรือท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นผู้ที่สามารถชักจูงไปสู่จุดหมายปลายทางได้ เป็นผลสำเร็จในที่สุด

นอกจากนี้การศึกษาวิจัยยังตรงกับการศึกษาของพระมหาประทีป กตปุญโญ ในปี 2538 เรื่องศึกษาวิเคราะห์งานปลูกฝังจริยธรรมของท่านปัญญาันทกิกุ ที่เกี่ยวกับเขาวชนและผู้อยู่ในมัชฌิมวัย (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะอักษรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 2538) ซึ่งสรุปได้ว่า จริยธรรมที่ท่านปัญญาันทะกิกุพยายามนำมาปลูกฝังแก่เขาวชนนั้นมีอยู่ตามระดับด้วยกัน คือจริยธรรมที่เกี่ยวกับการพัฒนาตน จริยธรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่าง

บุคคล และจริยธรรมในการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม สำหรับคนในมัชฌิมวัยนั้น จริยธรรมที่นำมาปลูกฝังที่สำคัญคือ ความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อสังคม และต่อโลกที่อยู่อาศัย

จากการศึกษาภาคสนาม พบว่าพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์กระทำหน้าที่รวมกัน ทั้งด้านการสอนหนังสือ การสงเคราะห์ประชาชน และการเผยแผ่ธรรมด้วย ดังนั้นเมื่อพิจารณาถึงพระสงฆ์ จึงเห็นความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับชุมชน ดังที่ กิรติ ศรีวิเชียร (2526) ซึ่งกล่าวว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์กับประชาชนนั่นเองเป็นจุดเน้น คือประชาชนอุทิศภักดิ์บำรุงพระสงฆ์ด้วยปัจจัย 4 เป็นการให้วัตถุ พระสงฆ์จะตอบแทนด้วยการให้ธรรมะ คือการสอนหนังสือ การแสดงธรรม การอบรมศีลธรรม การบรรยายธรรม และการปฏิบัติธรรมให้เป็นตัวอย่าง เมื่อประชาชนเลื่อมใสศรัทธามีความเชื่อทางพระพุทธศาสนา จะทำให้มีการรวมตัวกันในเวลาที่มีพิธีกรรม หรือกิจกรรมเกี่ยวกับความศักดิ์สิทธิ์ ซึ่ง Durkheim มองว่ากิจกรรมที่มีการกระทำร่วมกัน เป็นสถานที่เกิดความรู้สึกนึกคิดทางศาสนา

สรุปการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview)

จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพระสงฆ์ที่มีบทบาทต่อการพัฒนาสังคม ภายในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ซึ่งเป็นการวิจัยทางมานุษยวิทยา สรุปผลการศึกษาซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ลักษณะทางสังคม

พระสงฆ์ที่เข้ามาอยู่ในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ ส่วนใหญ่มาอยู่เพื่อศึกษาหาความรู้ และช่วยเหลือกันทำงาน ซึ่งส่วนมากจะมีอายุระหว่าง 30-50 และเป็นพระสงฆ์ที่มีภูมิลำเนา ต่างจังหวัด โดยเฉพาะจังหวัดทางภาคใต้เป็นส่วนใหญ่ ก่อนบวชพบว่าฐานะทางเศรษฐกิจในครอบครัวยากจน มีรายได้น้อย พ่อแม่มีลูกหลายคน มีอาชีพทำนาและทำสวน และพระสงฆ์ที่เข้ามาบวชไม่เคยสมรส เพราะได้บรรพชาอุปสมบทตั้งแต่อายุยังน้อยเป็นส่วนใหญ่ พระสงฆ์ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา นอกจากนี้ยังศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากแหล่งต่าง ๆ อีกด้วย

บุคลิกภาพ

รูปร่างหน้าตาและสำเนียงบ่งบอกว่า เป็นชาวภาคใต้เป็นส่วนใหญ่ สีสิวค้ำแดง ร่างกาย สมบูรณ์แข็งแรง มีนิสัยโอบอ้อมอารี พุดจาไพเราะ ซื่อสัตย์ สนใจการทำงานที่ได้รับมอบหมายให้ทำ ชอบพูดคุยสนทนาธรรม แนะนำสั่งสอน และชี้แนะในเรื่องต่าง ๆ โดยนำหลักธรรมมา เปรียบเทียบในการสนทนา และชอบช่วยเหลือผู้ที่ลำบาก พอใจกับการทำงานของตน การเป็นอยู่ เรียบง่าย ชอบสนใจและติดตามข่าวสารบ้านเมืองเป็นประจำ เพื่อนำมาประยุกต์และเปรียบเทียบ ในการสอนธรรมแก่นักเรียนและประชาชนทั่วไป

ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติชีวิต

ลักษณะการเป็นอยู่ในครอบครัวส่วนใหญ่จะอบอุ่น เพราะได้รับคำสอนจากพ่อแม่ให้ สามัคคีกัน ส่วนใหญ่ยังติดต่อกับครอบครัวอยู่เป็นประจำ และพ่อแม่ส่งเสริมการศึกษา โดยให้ลูก บวชเรียนสายปริยัติธรรมแผนกสามัญ และแผนกบาลี เข้ามาบวชเรียนแล้วก็ต้องช่วยเหลือตัวเอง ในเรื่องต่าง ๆ เพราะต้องจากผู้ปกครองตั้งแต่อาชุน้อย บางรูปกำพร้าพ่อแม่ตั้งแต่เด็ก ๆ ได้อาศัย อยู่กับญาติ ๆ และสาเหตุที่บวชพระเพราะฐานะทางเศรษฐกิจที่บ้านยากจนเป็นส่วนใหญ่

ข้อมูลเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน

ในแต่ละวันนั้น ทุกรูปจะทำหน้าที่ของตนเอง ส่วนใหญ่จะเน้นด้านการศึกษา และการ เสนอแผ่ธรรมะ แต่ละรูปจะปฏิบัติหน้าที่กิจวัตรประจำวันที่คล้าย ๆ กัน และทำงานภายในวัดรวม กัน พระสงฆ์ที่ทำหน้าที่ด้านการศึกษาจะมีกิจกรรมเกี่ยวกับการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ส่วนพระ สงฆ์ที่ทำหน้าที่เผยแผ่ธรรมก็มีกิจกรรมเกี่ยวกับการเผยแผ่ธรรม จะเริ่มทำงานตั้งแต่เช้าจนถึงตอนเย็น และบางรูปก็ทำงานกลางคืนด้วย โดยทำที่กุฏิของตนเอง

ข้อมูลเกี่ยวกับเครือญาติ

ส่วนใหญ่ยังติดต่อกับญาติ ๆ เป็นประจำ ส่วนมากจะพบกัน เมื่อทางวัดชลประทาน รังษฤษฎ์มีงานสำคัญ ๆ เช่นวันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา และวันสำคัญอื่น ๆ ส่วนใหญ่ญาติ ๆ ยัง ห่วงใยกันอยู่ และไปมาหาสู่กันเสมอ บทบาทและหน้าที่ในฐานะเป็นลูก ส่วนใหญ่มีความ กตัญญู เคารพพ่อแม่และผู้มีพระคุณทั้งหลาย เพราะแต่ละรูปได้รับการอบรมเรื่องคุณธรรมมาเป็น

อย่างดี สามารถสั่งสอนผู้อื่นให้ปฏิบัติตามได้ ส่วนความสนิทสนมกับญาติ ๆ นั้นส่วนมากจะสนิทสนมกับญาติทุก ๆ คน และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ทัศนคติและความคิดเห็นต่าง ๆ

พระสงฆ์ส่วนใหญ่ นำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา มาเปรียบเทียบกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในปัจจุบัน ความคิดเห็นด้านเศรษฐกิจ ก็จะนำหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงแสดงไว้เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจ เช่น ให้รู้จักแสวงหาทรัพย์ ให้รู้จักเก็บรักษาทรัพย์ รู้จักใช้ทรัพย์ที่มีอยู่ และคบเพื่อนกัลยาณมิตร หมายถึงมิตรที่ดี มิตรที่ไม่ชักนำไปในทางที่เสื่อมเสีย เป็นต้น ความคิดเห็นด้านการเมือง พระสงฆ์ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า ระบบการเมือง คือ แต่บุคคลที่เข้าไปบริหารการเมืองไม่มีความตั้งใจ ไม่ซื่อสัตย์ต่อตนเอง เป็นคนที่ขาดความรู้ นักการเมืองควรมีตั้งใจและซื่อสัตย์ มีความรู้ความสามารถ และมีคุณธรรมด้วย ส่วนความคิดเห็นในด้านการศึกษา พระสงฆ์ส่วนใหญ่มองว่า การศึกษาเป็นเรื่องสำคัญในชีวิตประจำวัน และให้ความสนใจเรื่องการศึกษามาก และความคิดเห็นเรื่องศาสนานั้น พระสงฆ์ส่วนใหญ่ให้ความคิดเห็นว่าเป็นเรื่องที่จำเป็นทุกคนจะต้องเคารพนับถือ และปฏิบัติตามคำสอน ที่สำคัญพระสงฆ์ซึ่งเป็นนักบวชในพระพุทธศาสนาต้องทำงานตามหน้าที่ ที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ ทั้งศึกษาและปฏิบัติ แล้วจึงนำพุทธธรรมไปเผยแผ่ให้ประชาชนปฏิบัติตาม และปฏิบัติแนวความคิดที่ไม่ถูกต้อง ให้ถูกต้องมีสาระประโยชน์ มิใช่ไปประกอบพิธีกรรมที่ไม่ใช่แก่นแท้ทางพระพุทธศาสนา แต่เป็นการกระทำที่หาผลกำไร มากกว่าการเผยแผ่สั่งสอนธรรมที่แท้จริง เป็นการกระทำที่หลอกลวงประชาชน พระสงฆ์ส่วนใหญ่ให้ความเห็นว่า พระสงฆ์ควรนำหลักธรรมที่แท้จริง มาเผยแผ่ให้ประชาชนได้ประพฤติปฏิบัติที่เป็นแก่นแท้ทางพระพุทธศาสนาเพื่อจะได้รับประโยชน์อันเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามสมควร อันเป็นผลดีต่อประเทศชาติและสังคมโดยรวม

ชีวิตในอนาคต

ส่วนใหญ่คงจะอยู่ทำงานภายในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ต่อไป และไม่คิดที่ย้ายไปไหน เพราะทุกรูปเห็นว่าที่วัดนี้ดีแล้ว และมีความเหมาะสม สามารถทำประโยชน์ให้กับสังคมได้มากกว่าที่อื่น และส่วนใหญ่ยังคงคิดที่จะบวชเป็นพระต่อไป แต่กล่าวว่อนาคตเป็นเรื่องที่ไม่แน่นอน และคิดที่จะช่วยงานในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ต่อไป โดยมีแนวคิดที่จะพัฒนาวัดและส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้เจริญยิ่งขึ้นไป โดยนำหลักธรรมมาเผยแผ่ให้ประชาชน ได้ประพฤติปฏิบัติตามเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในสังคม

ปัญหาการวิจัย

ในการเก็บข้อมูลในสนามวิจัย ผู้วิจัยได้ประสบปัญหาต่าง ๆ มากมายหลายประการคือ

1. ความไม่เข้าใจของพระสงฆ์บางรูป เนื่องจากว่าพระสงฆ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ เป็นวัดที่พระสงฆ์ต้องช่วยกันทำงาน และแบ่งงานกันทำตามหน้าที่ เช่นบางรูปก็สอนหนังสือแก่นักเรียน และบางรูปก็อบรมประชาชนทั่วไป บางรูปก็อบรมข้าราชการ หรือผู้ที่สนใจทั่วไป ซึ่งมีบางรูปไม่เข้าใจว่ามาเก็บข้อมูลและบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ภายในวัดเป็นสิ่งไม่ดี และไม่ควรกระทำ อาจจะทำให้วัดเสื่อมเสีย แม้ว่าจะชี้แจงให้เข้าใจก่อนล่วงหน้าแล้วก็ตาม ผู้วิจัยได้แก้ปัญหาดังกล่าว โดยหาโอกาสกราบเรียนให้พระสงฆ์ที่ช่วยแจกแบบสอบถาม ซึ่งถือว่าเป็นผู้ช่วยวิจัยครั้งนี้ทราบตามขั้นตอน และวัตถุประสงค์ของการเข้ามาเก็บข้อมูลดังกล่าว จึงทำให้พระสงฆ์เข้าใจดีและให้ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรม และให้สัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) ด้วย เป็นขั้นตอนหนึ่งของการวิจัยทางมานุษยวิทยา

2. ความเบื่อน่ายของพระสงฆ์บางรูปในการให้ข้อมูล กล่าวคือ ในการเก็บข้อมูลภาคสนามครั้งแรก เช่นการแจกแบบสอบถาม การสัมภาษณ์เรื่องต่าง ๆ ผู้วิจัยก็ได้รับการต้อนรับอย่างดี หลังจากนั้นผู้วิจัยได้กลับไปเก็บข้อมูลสนาม และบันทึกเหตุการณ์ต่าง ๆ อีกทำให้พระสงฆ์แสดงความเบื่อน่ายต่อการให้ข้อมูล ผู้วิจัยจึงได้คิดแก้ปัญหาดังกล่าว โดยการหยุดการสัมภาษณ์ไว้ชั่วคราว แล้วไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมด้านวัฒนธรรม ลักษณะการเป็นอยู่ และการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และได้ร่วมกิจกรรมกับพระสงฆ์บางรูปในการอบรมแก่เยาวชนหญิง ที่ศูนย์ฝึกอาชีพภาคกลาง จึงทำให้ผู้วิจัยได้ทราบข้อมูลเพิ่มเติมอีกมาก หลังจากหยุดการสัมภาษณ์แล้ว ผู้วิจัยกลับเข้ามาเก็บข้อมูลที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ ในวันอื่นอีก จึงทำให้พระสงฆ์ได้ให้ข้อมูลอย่างดี เกี่ยวกับเรื่องการสอนหนังสือการสงเคราะห์ประชาชน และการเผยแผ่ธรรม ตลอดจนถึงวัฒนธรรมการเป็นอยู่ด้วย

3. การไม่เปิดเผยข้อมูลบางส่วน ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลภาคสนาม และสังเกตการณ์การทั่วไป และเก็บข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะที่อยู่อาศัย เกี่ยวกับเครื่องใช้ที่จำเป็นบางอย่าง ซึ่งพระสงฆ์ไม่ต้องการเปิดเผย และไม่เข้าใจว่าทำไมต้องเก็บข้อมูลละเอียดแบบนี้ ผู้วิจัยอธิบายให้เข้าว่าเป็นการเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาไม่ส่งผลกระทบต่อใคร ๆ ทั้งสิ้น ซึ่งเป็นวิธีการวิจัยทางมานุษยวิทยาอย่างหนึ่ง ทำให้พระสงฆ์เข้าใจ และให้ข้อมูลอย่างดี นอกจากนี้ผู้วิจัยยังมีการเก็บข้อมูลชาวบ้านที่มาอยู่อาศัยภายในวัดชลประทานรังสฤษฎ์ด้วย ซึ่งมีจำนวนหลายหลังคาเรือน ซึ่งที่อยู่อาศัยมีลักษณะคล้ายญาติพระสงฆ์ แต่ได้แยกอยู่ต่างหากเป็นสัดส่วน มีชาวบ้านบางคนไม่ยอมเปิดเผยข้อมูล เนื่องจากเห็นว่าจะส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของเขา จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยได้แก้โดยการนำพระสงฆ์ภายในวัดไปด้วย และสัมภาษณ์ครอบครัวที่ใกล้เคียง ซึ่งบางครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีการศึกษาสูง มีเกียรติในสังคม แต่เป็นผู้อุปการะคุณ และให้การอุปถัมภ์วัดชลประทานรังสฤษฎ์ เมื่อเข้าสู่วัยชราจะมาปฏิบัติธรรมที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์ดังกล่าว

4. การไม่ให้ความร่วมมือต่อการให้ข้อมูลของพระสงฆ์บางกลุ่ม มักจะพบกับพระสงฆ์ที่บวชใหม่ และมาจากที่อื่น แต่มาปฏิบัติงานที่วัดชลประทานรังสฤษฎ์แห่งนี้ ซึ่งพระสงฆ์เหล่านี้เดินทางไปปฏิบัติงานที่อื่นด้วย ไปมาระหว่างวัดชลประทาน ๑ กับสถานการศึกษาต่าง ๆ จึงปฏิเสธการให้ข้อมูล โดยอ้างถึงความเหนื่อยและมีกิจของสงฆ์ที่ต้องทำอีก ผู้วิจัยแก้ปัญหาโดยเก็บข้อมูลในวันที่ท่านหยุด และผู้วิจัยเดินทางไปกับท่านเพื่อช่วยเหลืองานท่านด้วย

5. ปัญหาเรื่องการสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เจาะลึกพระสงฆ์บางรูป ที่ทำงานตามหน้าที่ และมีบทบาทภายในวัดที่เด่นชัด สัมภาษณ์และสังเกตการณ์ทั่วไป มีพระสงฆ์บางรูปจะไม่ยอมให้ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัวและเครือญาติ เมื่อถามถึงครอบครัวและเครือญาติตลอดจนการเขียนโคะแกรมเครือญาติต่าง ๆ ปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยแก้โดยการสอบถามเรื่องอื่น ๆ ก่อนแล้วจึงถามทุกข์สุขของครอบครัว บางครั้งนำโคะแกรมเกี่ยวกับเครือญาติมาเขียนให้ดู จึงชอบใจและเห็นด้วย แล้วจึงเก็บไว้เพื่อศึกษาข้อมูลญาติ ๆ อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ทำให้ผู้วิจัยได้ประสบการณ์หลายด้าน จึงมีข้อเสนอแนะแก่ผู้ที่จะทำการศึกษาครั้งต่อไป

1. ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ ก่อนเข้าสนามวิจัย ให้ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับเรื่องที่จะทำการศึกษา โดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์ในระดับประเทศ และในระดับท้องถิ่นอย่างละเอียด เพื่อเปรียบเทียบถึงความเหมือนกันและความแตกต่างกันในหน้าที่และกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งที่ศึกษาวิจัยยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ ในการทำวิจัยครั้งต่อไป ผู้วิจัยควรอธิบายเหตุผลในการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยใช้เทคนิควิจัยทางมานุษยวิทยา ให้กับพระสงฆ์ทราบอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พระสงฆ์เกิดความสงสัยและไม่ให้ข้อมูลที่แท้จริง เพราะกลัวจะเป็นผลเสียต่อวัดที่อยู่ ผู้วิจัยต้องเข้าไปร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับพระสงฆ์ เพื่อให้เข้าใจถึงความเหมือนและความแตกต่างกันในเรื่องที่ทำการศึกษา จึงทำให้เกิดประโยชน์อย่างยิ่ง ผู้วิจัยควรติดต่อประสานงานกับระดับพระสังฆาธิการ พระสงฆ์เจ้าหน้าที่สำคัญภายในวัด เพื่ออำนวยความสะดวกต่อการเก็บข้อมูลในสนามวิจัย ตลอดจนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมของพระสงฆ์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย